

Гаргантюа і Пантагрюель (стислий переказ)

Франсуа Рабле

Франсуа Рабле

*Гаргантюа і Пантагрюель (за скороченим переказом з французької
Ірини Сидоренко)*

Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ПОВІСТЬ ПРО ДИВОВИЖНЕ ЖИТТЯ ТА ПОДВИГИ ВЕЛИКОГО ГАРГАНТЮА, ПАНТАГРЮЕЛЕВОГО БАТЬКА

РОЗДІЛ 1. Про те, як народився Гаргантюа

Давно колись був собі велетень на ймення Грангузьє (з франц. ненажера, велика пелька). Вдався він добрий, лагідний, веселий і дуже любив попоїсти. Дійшовши зрілих літ, Грангузьє оженився з велеткою Гаргамеллою. Через рік вона народила сина. На radoшах Грангузьє справив бучний бенкет, на який запросив усіх своїх родичів, друзів, приятелів та сусідів з довколишніх міст і містечок. Чудовий то був бенкет! Начастувавшись, Грангузьє та гості заспівали веселих пісень, завели ігрища й танки. Раптом пролунав дуже гучний крик: "Пити!". То подав голос синок Грангузьє, що тільки-но з'явився на світ. "Ке гран тю а! — вражено вигукнув Грангузьє. — Ну й горлянка ж у тебе, синашу!". Гості запропонували так і назвати хлопчика: Гаргантюа. Це ім'я припало батькам до вподоби, і малого Гаргантюа охрестили.

У всьому краї не знайшлося годувальниці, молока якої вистачило б хлоп'яті. Отож довелося пригнати до замку 17913 корів. Плакав, пхивкав і вередував Гаргантюа дуже рідко, зате їв дуже часто. Грангузьє справив синові чудову одіж білого й блакитного кольорів. Білим і блакитним кольорами одягу Гаргантюа батько хотів засвідчити, що народження сина – для нього небесна радість.

Якось до його Грангузьє наїхало багато гостей, і всі – з пишним почтом. Ледве вмістилися вони в замок. Для коней дворецького й конюшого одного вельможного гостя не знайшлося місця. І вони спитали в малого Гаргантюа, чи нема ще якоїсь стайні. Гаргантюа привів їх до своєї кімнати, де були його величезні дерев'яні коні. Дворецький та конюший засміялися й самих себе взяли на глузи, а хлопчикові сказали, що будуть з нього люди.

РОЗДІЛ 2. Про те, як один богослов навчав Гаргантюа латини

Грангузьє пішов у воєнний похід і вернувся, коли Гаргантюа минав п'ятий рік. Батько дуже радів, коли побачив сина, і випитував його няньок про Гаргантюа. Ті одна поперед одною вихваляли хлопчика – мовляв, і дужий він, і спритний, і розумний, і

кмітливий. Вислухавши їх, ущасливлений Грангузьє звернувся до своєї дружини Гаргамелли і сказав, що Гаргантюа треба вчити. Для хлопця взяли за навчителя знаменитого богослова магістра Тубала Олоферна. Гаргантюа роками вивчав абетку, граматику та інші науки. Тубал Олоферн вчив хлопця 18 років і 11 з лишком місяців, поки не помер. До Гаргантюа запросили іншого навчителя – Йолопіно Недолуга. Гаргантюа від такої науки усе тупішав.

Грангузьє звірив свій клопіт другу донові Філіппо, — і той сказав, що краще вже бути неуком, ніж учитися в таких наставників, як Олоферн та Недолуг, адже наука їхня безглузда і хибна. Філіппо радив запросити в гості якогось хлопця чи юнака, що вчився не довго, років хіба зо два. Того ж вечора дон Філіппо завітав до Грангузьє із своїм пажем, якого звали Евдемон. Хлопець дуже гарно привітався, а Гаргантюа замість відповіді заревів коровою і вхнюпився носом у свій капелюх.

Грангузьє вирішив взяти синові за навчителя Понократа – того самого вченого мужа, який виховував Евдемона. А невдовзі хай вони втрюх – Гаргантюа, Понократ та Евдемон – вирушають до столиці.

РОЗДІЛ 3. Про те, як Гаргантюа вирядили до Парижа, на якій здоровенній коняці він туди поїхав та як ця коняка винищила боських гедзів

Під ту пору Файоль, четвертий цар нумідійський, прислав із Африки Грангузьє в подарунок коняку, найбільшу, найвищу і найнезвичайнішу з усіх коняк на світі. Завбільшки вона була як шість слонів. На цій коняці і мав їхати в Париж Гаргантюа.

Рано-вранці Гаргантюа, Понократ, Евдемон та гурт служників вирушили в путь. Наші мандрівники анітрохи не нудилися і до самого Орлеана знай під'їдали та попивали. Потім вони в'їхали в ліс, де хмарами літали та гули мухи, сліпні й гедзі. Кусючі нахаби накинулись на бідолашних коней та мулів і обліпили кожного з голови до хвоста. Коняка Гаргантюа замахала своїм страхітливим хвостом і враз змела всіх гедзів, а разом з ними й ліс. Відтоді той ліс називається Боським.

Через кілька днів мандрівники щасливо прибули до столиці.

РОЗДІЛ 4. Про те, як Гаргантюа відплатив городянам за зустріч і як він познімав великі дзвони з собору Богоматері

Гаргантюа подався оглянути місто. Всі, кого він тільки зустрічав, витріщали очі – що це, мовляв, за проява заморська? – і йшли за ним слідом. Юрба наступала Гаргантюа на п'яти, і це йому кінець кінцем набридло. Він виліз на вежі собору Богоматері. Потім набрав повні легені повітря і щосили дмухнув униз. В місті враз знялася страшенна буря. Вітром знесло і змело 260400 душ, не рахуючи жінок та дітей. Ті, хто лишився живий, втекли до університету. Там зупинилися й почали лаяти-клясти Гаргантюа. Отоді й охрестили місто Парижем ("Париж" французькою вимовляється як "Парі"), а доти воно називалося Лютецією (так Париж називався за римського владарювання в Галлії).

Покаравши надто цікавих городян, Гаргантюа звернув очі на великі дзвони, що висіли на вежах собору, і подумав, що слід би їх повісити на шию його коняці замість бубонців (він намірився відпровадити її до батька з гостинцями). Гаргантюа познімав

дзвони та й відніс їх до заїзду, в якому оселився. Городяни хотіли повернути дзвони, тому відправили до Гаргантюа високоповажаного магістра Іоанотуса де Брагмардо. Він, нап'явши на голову свою магістерську шапочку, зачесавшись на манір Юлія Цезаря, добряче призволившись до пирогів з варенням та святої водиці з погребя, подався до Гаргантюа. Друзі, побачивши, що йде Іоанотус, вирішили, що віддадуть дзвони швидше, ніж магістр попросить, але спершу вислухають його промову.

Іоанотус почастували, а тоді він почав промову, яка була не дуже красивою. Все зводилося до того, що він хотів повернути дзвони, бо йому за це пообіцяли десять ліктів ковбас і пару штанів. Після частування Гаргантюа зі своїми друзями подарували магістру десять ліктів ковбас, пару штанів та ще багато дарунків. Старий шкарбан, дарма що Гаргантюа так щедро його обдарував, став правити ще й з міста штани та ковбаси. Йому відповіли: він уже дістав те, що йому належало. Почав тягтися суд між Іоанутосом і містом. Тяжба триває ще й досі.

РОЗДІЛ 5. Про те, як Гаргантюа жив у Парижі

Гаргантюа забажав розпочати науку під орудою Понократа. Вчитель спочатку поглянув, як проводить Гаргантюа день зазвичай, а потім встановив новий розпорядок.

Понократ склав план кожного дня так, щоб Гаргантюа щохвилини навчався чогось корисного й потрібного, зміцнював тіло й загартовував дух. Гаргантюа вставав о 4 ранку і йшов із Понократом на прогулянку. Коли вони поверталися, Гаргантюа вдягали, зачісували, напахчували парфумами, а Понократ тим часом повторював з ним те, чого вчив напередодні. Через дві-три години Понократ починав новий урок. Після цього вони знову йшли гуляти. По дорозі обговорювали урок. Простували на майдан, грали там у м'яча, у гилки, розминаючи м'язи. Повернувшись додому, вони розтиралися, перевдягались і сідали їсти. Тепер Гаргантюа їв хліб, сіль, м'ясо, рибу, городину, садовину, зілля. Гаргантюа вивчав уривки із Плінія, Афінея, Діоскоріда, Юрія Поллукса, Галена, Порфирія, Опціона, Полібія, Геліодора, Арістотеля, Еліана та інших великих учених, філософів і письменників. Далі повторювали вранішню науку, а тоді Гаргантюа, посмакувавши айвовим варенням, чистив зуби й умивався. На стіл клалися карти, але не для гри, а для всяких дотепних арифметичних забав. У такий спосіб Понократ навчав Гаргантюа любити числа, і той щодня по обіді та по вечері охоче брався за арифметику, геометрію, астрономію. Він також учився грати на музичних інструментах. Потім Гаргантюа разом із своїм конюшим Гімнастом вправлялися у верховій їзді. Гаргантюа мав довжелезний, міцнющий спис і вправлявся ним. Інколи Гаргантюа їздив верхи на полювання. Він грав у м'яча, бігав, стрибав, плавав, метав дротика, залізного бруса, списа, рогатину, алебарду, каменяку, напинав лука, сам-один заводив арбалета; цілився з пищалі, ставив на лафет гармату, стріляв на стрільбищі в картонного птаха, лазив по линві, горлав, щоб розвинути груди. Після всіх цих вправ Гаргантюа мили, розтирали, перевдягали, і він неквапом правився додому. Поки на кухні готували обід, іще раз повторював уроки, тоді сідав до столу. Страви були прості, і їв він небагато. За вечерею повторювали те, що вчили в обід. Опісля заводили розумну й приємну бесіду. Потім співали під музику, іноді грали в карти та в бабки, а часом

ішли навідати яких-небудь учених мужів або мандрівників. Перед тим, як лягти спати, виходили на балкон і споглядали місяць на небі, зірки та планети. Потім Гаргантюа востаннє переповідав Понократові все, що прочитав, вивчив, побачив, почув, досягнув, зробив за день, і нарешті вкладався спати.

Попервах наука давалася Гаргантюа важко, та згодом він став ловити все з півслова. Щомісяця, вибравши ясний погідний день, Понократ вів Гаргантюа за місто, щоб порозкошувати на дозвіллі. І Гаргантюа робив те, що хотів. Потім вони сідали десь у холодку на м'якій травичці й проказували напам'ять вірші Вергілія або Гесіода, писали латиною веселі епіграми, а тоді перекладали на французьку мову.

РОЗДІЛ 6. Про те, як лернейські пекарі посварилися з пастухами Грангузьє і як це призвело до кривавої війни

Наближалася осінь, і в маєтку Грангузьє, батька Гаргантюа, ось-ось мав початися винозбір. Пастухи день і ніч пильнували виноградник. Якось повз нього їхали пекарі з міста Лерне – везли продавати пироги в Парільє. Пастухи Грангузьє, як не раз уже бувало, попросили продати їм пирогів за базарну ціну. Та пекарі ні сіло ні впало почали насміхатися з пастухів, обзивати їх. Вислухавши образи, один із пастухів, чесний і достойний хлопець Фрож'є, лагідно сказав, що добрі сусіди так не чинять, адже Грангузьє продає пекарям пшеницю на ті самі пироги.

Марке, великий берлоносець братства лернейських пекарів сказав: "Йди лишень сюди, я почастую тебе пирогами!" Фрож'є, гадаючи, що Марке хоче продати йому пирогів, спокійно підійшов і дістав гроші. Та Марке враз шмагонув його по ногах і хотів був дати драла, та Фрож'є заволав не своїм голосом: "Пробі!" – й пожбурих у кривдника здровенним кийком. Як на гріх, влучив у самісіньку голову. Марке впав на землю.

На галас збіглися селяни і почали молотити пекарів. На пекарів посипався град каміння. Вони кинулись тікати, та пастухи швидко їх наздогнали і відібрали дюжин із п'ять пирогів, але заплатили і дали лернейцям горіхів та три корзини солодкого винограду.

Пекарі підвели Марке і поїхали додому. По дорозі вони кляли пастухів і нахвалялися помститись. А пастухи й пастушки тим часом посідали кружка й стали наминати пироги та виноград.

Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 7. Про те, як лернейський король Пікрохоль віроломно напав на Грангузьє

Повернувшись до Лерне, пекарі відразу побігли в Капітолій – скаржитися на пастухів Грангузьє королеві Пікрохолу Третьому. Король, вислухавши їх, розшаленів і тої ж миті звелів скликати усіх чоловіків при повному обладункові та при зброї. Пікрохоль готувався до війни.

Коли військо було зібране й споряджене, то вирушило в похід. На своєму шляху вони не проминали ні багатого, ні бідного, ні божого храму, ні людської оселі. Люди покірно піддавалися насильству і тільки про єдине благали: щоб напасники не вбивали

їхніх дітей, не забували про те, що з непам'ятних часів Грангузьє і Пікрохоль були друзі й добрі сусіди, що вони ніколи один одного не кривдили.

РОЗДІЛ 8. Про те, як чернець Жон-Нищитель урятував монастирський виноградник

Так сунуло Пікрохولة військо по краю Грангузьє, руйнуючи й вигублюючи все навкруги, аж поки дісталоя Сейї. Спустошивши Сейї, солдати повернули до монастиря. Підступившись, побачили: його взято на міцні замки та засуви. Військо подалоя далі, однак залишило під монастирськими мурами сім загонів піхоти та сотні дві списоносців. Ті заходилися бити кам'яні мури списами, незабаром проломили їх і вдерлися в монастирський виноградник. Ченці втекли у храм і молилися.

У тому монастирі жив чернець Жан, на прізвисько Нищитель – моцак, спритник, відчайдух, розумака й веселун, цибатий, носатий, горлатий, на всякі штуки й витівки мастак. Побачивши, що якісь чужі вояки рвуть виноград, нищать і виривають з корінням кущі, Жан побіг у церкву, де ченці й досі бубоніли молитви, здіймаючи руки до неба. Жан закликав усіх ченців йти обороняти свій виноградник.

Брат Жан скинув із себе сутану, схопив здоровенну поперечку від хреста, помчав до виноградника й заходився гамселити нею пікрохольців. Вороги падали на землю, мов стиглі груші з дерева.

РОЗДІЛ 9. Про те, як Грангузьє збирався на війну з королем Пікрохолом

Пікрохоль, перейшовши з військом Ведський брід, опівночі підступив до Ла-Рош-Клермо і став на нічліг. Уранці він приступом узяв міський вал, фортецю-замок і засів у ній. Один із пастухів Грангузьє, дізнавшись про це, прибів до свого володаря й розповів усе.

Грангузьє скликав раду. Обміркувавши все гарненько, його придворні сказали, що треба вирядити до Пікрохоля тямущого й спритного посланця, аби той допитався, чому король так розсердився, чому так зухвало вдерся у володіння свого давнього приятеля. Крім того, вони радили послати гінця з листом до Гаргантюа, щоб хлопець повернувся. Грангузьє послав у Париж одного із слуг, а до Пікрохоля в Ла-Рош-Клермо поїхав Ульріх Галле, кмітливий і розважливий дворянин.

Ульріх Галле, діставшись до Пікрохоля, статечно привітався й почав свою промову. Пікрохоль не погодився на перемир'я.

Грангузьє вирішив послати слуг до своїх пастухів і розпитати детально, як усе сталося. Повернувшись, слуги розповіли історію про пироги. Грангузьє спитав, скільки пирогів узяли пастухи в лернейців, і, почувши, що п'ять дюжин, звелів напекти їх п'ять возів. Пораненому Марке Грангузьє хотів подарувати містечко Помпадьеру. Ульріх Галле знову поїхав до Пікрохоля, тепер уже з подарунками. Та Пікрохоль забрав дарунки, а миру не хотів.

РОЗДІЛ 10. Про те, як Пікрохолові підданці намовляли його завоювати весь світ

До Пікрохоля завітали герцог Свиняй, граф Бешкетон і воєвода Шмарконе. Привітавшись, вони намовили короля захопити увесь світ. Для цього треба розділити військо на дві частини: половина хай іде на Грангузьє, а друга половина війська хай вирушає і захоплює усі країни.

Пікрохоль погодився на такий план і наказав усім шикуватися і виступати.

РОЗДІЛ 11. Про те, як Гаргантюа покинув Париж і поїхав до свого батька Грангузьє і як Гімнаст зустрівся з пікрохольцями

Гаргантюа, прочитавши батькового листа, засідлав свою велетенську коняку, сів на неї й вирушив додому. З ним поїхали Понократ, Гімнаст та Евдемон. Діставшись у Парільє, Гаргантюа завітав до свого знайомого Гуго. Від нього почув, що король Пікрохоль захопив фортецю Ла-Рош-Клермо і засів у ній, а його вояки хазяйнують у Веді й Вогодрі. Понократ запропонував поїхати до сеньйора Лавогюйона і розпитати, де ще стоять Пікрохольські загоны і чи багато їх. Гаргантюа разом із друзями помчав до Лавогюйона. Лавогюйон розповів, що Пікрохоль вдерся у володіння Грангузьє ні сіло, ні впало. Сеньйор порадив вивідати, де саме засіли пікрохольці.

Гімнаст сказав, що поїде вивідувати. З ним поїхав конюший Лавогюйона – Вітрогон. Гімнаст і Вітрогон врешті наразилися на Пікрохольських вояків. Ті чинили бешкети в маленькому селі біля Ведської діброви. За якусь хвилину на Гімнаста та Вітрогона налетів гурт вояків. Вони хотіли і їх пограбувати. Та Гімнаст почав вдавати, що він чорт: показував неймовірні гімнастичні трюки на коні. Пікрохольські солдати злякалися (подумали, що то таки перевдягнений чорт) і втекли.

Гаргантюа вирвав велике дерево з корінням і вистругав з нього спис, який водночас міг бути і кілком. Він з друзями зруйнував Ведський замок і знищив військо Пікрохольє.

Гаргантюа та його друзі подалися до Грангузьє.

РОЗДІЛ 12. Про те, як Гаргантюа вичісував із своєї чуприни гарматні ядра

Грангузьє дуже нетерпеливився, дожидаючи сина. І коли Гаргантюа нарешті приїхав, батько невимовно зрадів. Гаргантюа подався до свого покою – перевдягатися й зачесатись. Коли він устроїв у буйну кучму волосся велетенський гребінець із слонячих бивнів, з-під гребінця посипалися гарматні ядра, якими стріляли в нього Пікрохольські вояки. І щоразу, як Гаргантюа стромляв у волосся гребінець, на підлогу падало сім, а то й десять ядер.

Понократ розповів усім, що пікрохольці ще не усі розбиті. Військо зазнало великих втрат, воно розшарпане, налякане, але не вигублене дощенту. Грангузьє порадив відпочити, а потім уже йти наступом. Він влаштував дуже пишну вечерю для усіх.

РОЗДІЛ 13. Про те, як Гаргантюа бенкетував зі своїми друзями

Коли всі посідали до столу й проковтнули перші шматки, Грангузьє почав розповідати, через що спалахнула війна між ним та королем Пікрохольє. Далі він розповів про те, як чернець Жан, на прізвище Нищитель, переміг зухвалих войовників і врятував монастирський виноградник. Гаргантюа звелів запросити до їхньої вечері хороброго ченця.

Незабаром дворецький повернувся разом із ченцем. Брат Жан розповів Гаргантюа, що він не вчиться, бо наука йому не потрібна: "Ми в нашому монастирі ніколи жодної книжки не розгорнули. Покійний абат наш завжди казав, що вчений чернець – це страховище... їй-богу! Тож ми й дали обітницю невігластва". Згодом Евдемон спитав його, чому усіх ченців звідусіль женуть у три вирви та гудять-клянуть на чім світ стоїть.

Брат Жан відповів: "Перш за все того, що ченці жеруть людські послідки, тобто гріхи; ото ж їх селять у місцях пустельних та відлюдних – як дармоїдів. Далі: якщо ви розумієте, чому люди сміються з мавп і дражнять їх, то зрозумієте, чому ніхто не хоче знатися з ченцями... мавпа не стереже оселі, як пес, не оре плугом поля, як віл, не дає ні молока, як корова, ні вовни, як вівця, не тягне возів, як коняка. Вона скрізь паскудить і все псує... так само і ченці (я кажу про ченців-дармоїдів)". Але Гаргантюа сказав, що брат Жан не схожий на таких ченців: "Він ґречний, веселий, моторний, сміливий. Він трудиться, оре землю, оступається за гноблених і скривджених, розраджує згорьованих, помагає стражденним, пильнує виноградник свого монастиря". Брат Жан дійсно був таким, бо він багато працював: на утрені чи на панахиді він стояв на криласі й співав, а водночас майстрував тятину для арбалета, гострив стріли, плів сіті для риби й сильця для кролів. Він вважав, що не треба монотонно молитися, коли час, а треба всюди згадувати Бога, молитися і говорити з Богом під час роботи.

Повечерявши, всі стали радитися, що робити далі. Врешті надумали: під північ вирушити на вивідки, а перед тим відпочити.

Біля півночі усі прокинулися і почали лаштуватися в путь і вбиратись у бойові обладунки. Брата Жана теж убрали як вояка, хоч він спершу не хотів. У путь вирушили Гаргантюа, Гімнаст, Евдемон, брат Жан і з ними 25 найхоробріших та найвірніших слуг Грангузьє.

РОЗДІЛ 14. Про те, як брат Жан надихав своїх товаришів і як він завис на дереві

Отак сміливі оборонці вирушили в бойовий похід. По дорозі брат Жан не вгавав і усе говорив, що нічого не боїться. Він казав, що коли хтось боїться, треба на нього накинути сутану, бо вона допомагає страхополохам. Отак патякаючи, брат Жан їхав собі на своєму коні й не дивився ні праворуч, ні ліворуч, ні вниз, ні вгору. А даремно! Коли він проїжджав під старим крислатим горіхом, забороло його шолома зачепилося за зламану гілку. Брат Жан завис на гілці. Його врятував Гімнаст. Після цього брат Жан скинув усе і лишився у самій сутані.

РОЗДІЛ 15. Про те, як Гаргантюа розбив Пікрохолів загін

Повернувшись до фортеці Ла-Рош-Клермо, Пікрохолові вояки розповіли королю, що на них напали чорти. Пікрохоль розлютився до краю. Він звелів скликати раду, яка засідала всю ніч. Король наказав послати на вивідки загін легкої кінноти на чолі з графом Дременю. Цей загін захопив 5 прочан, який прийняли за шпигунів.

Коли загін спускався до Сейї, його закріпив Гаргантюа. Брат Жан почав кричати, що треба бити ворога. Почувши крики ченця, Пікрохолові вояки подумали, що справді-таки наразилися на чортів, і кинулись тікати. Тільки Дременю не зрушив з місця. Брат Жан добряче його прибив.

Гаргантюа вирішив не переслідувати ворогів. А тим часом брат Жан гнав і гнав Пікрохолових вояків і нищив їх без пощади. Раптом він помітив, що на п'яťох конях сидять по двоє вершників: пікрохолів кіннотник і прочанин. Брат Жан під'їхав до них і замахнувся своєю поперечкою-кийком. Та один із бранців заволав врятувати його. Вороги озирнулися. Побачивши, що їх переслідує один-єдиний чернець, вони, осмілені,

кинулись на нього й заходились лупцювати. Вороги схопили його, приставили до нього двох лучників, а самі, подумавши, що Гаргантюа втік у Нуарет, помчали туди.

Брату Жану вдалося звільнитися, і він сам розбив загін пікрохольців, взявши графа Хвальконю в полон. Війська Пікрохоля ставало менше і менше. Тих вершників, що везли прочан, він поскидав із сідел, а коней їхніх віддав прочанам.

Перемігши пікрохольців, Гаргантюа та його друзі повернули коней і поїхали до замку Грангузьє. Грангузьє радів і наказав слугам подати розкішну вечерю.

Брат Жан прийшов на вечерю разом з прочанами. Потім до Грангузьє привели полоненика – графа Хвальконю. Грангузьє спитав, яку мету має король Пікрохоль. Хвальконю відповів: король хоче захопити весь край і розорити його, аби помститися за те, що пастухи забрали в лернейських пекарів пироги й поранили Марке. Грангузьє відпустив графа і попросив зробити усе, аби з очей Пікрохоля спала полуда.

Граф Хвальконю, повернувшись до Ла-Рош-Клермо, розповів Пікрохولهві про те, що з ним приключилося і що довелось йому бачити. А потім став умовляти короля, щоб той замирився з Грангузьє. Король звелів четвертувати графа. Чутка про Пікрохولةву жорстокість розійшлась серед солдатів.

РОЗДІЛ 16. Про те, як Гаргантюа обложив фортецю Ла-Рош-Клермо і як він ущент розбив Пікрохولة військо

Грангузьє наставив Гаргантюа верховним командувачем війська. А сам залишився в замку. Військо вирушило в похід. Надвечір воно дісталось до Ведського броду. Незабаром усі були на тому березі. Просто перед ними височіла фортеця Ла-Рош-Клермо.

Гаргантюа наказав вивести військо в долину, а за пагорбом залишив засідку. Брат Жан із шістьма загонами піхоти та двома сотнями латників перейшов болото й вибрався на битий Лауденський шлях. Отже, фортеця була обложена майже зусібіч. Пікрохольці розгубилися. Вони не знали, як краще діяти: чи йти в долину битися з воїнами Гаргантюа, чи захищати фортецю. Оговтавшись, Пікрохоль вивів із фортеці в долину латників. Їх зустріла злива гарматних ядер. Воїни Гаргантюа, щоб не заважати своїм гармашам обстрілювати ворога, відійшли трохи далі. Напнувши луки, пікрохольці посунули вперед. У воїнів Гаргантюа полетіли стріли. Та всі пролітали над головами. Потім латники навально кинулися вперед. Проте Гаргантюа це передбачив. Він оддав команду – і воїни оточили пікрохольців, засипали їх стрілами та кулями. Пікрохольці відступили. Аж тут із тилу на них напав брат Жан із своїм пішим загonom. Пікрохольці сипонули врозтіч.

Пікрохоль із рештками свого війська кинувся у бій, а з фортечних мурів полетіли гарматні ядра та кулі. Гаргантюа наказав своїм гармашам відкрити вогонь по мурах, а пішим солдатам йти в бій. Брат Жан, угледівши, що з того боку, де він стоїть зі своїм військом, фортецю вже ніхто не захищає, звелів атакувати. Воїни взяли її. Тільки двісті з них залишились стояти під мурами на випадок, якщо пікрохольці вернуться. Всі побігли до східної брами, де кипіла січа, і вдарили по ворогові ззаду. Пікрохольці, побачивши, що їх оточено, покидали зброю і здалися на милість переможців. Брат Жан

наказав замкнути їх у церкві й приставити до них сторожу.

Пікрохоль, не тямлячи себе, тікав у бік Іль-Бушара. Зненацька кінь його спіткнувся і впав. Король зопалу зарубав його мечем. А коли перешалів, вирішив украсти на млині, що стояв недалеко, осла. Мірошники спіймали короля, дали доброго прочухана, ще й роздягли. Щоправда, голим не пустили, а вбрали в якесь рам'я. По дорозі король здибав бабу-ворожку і попросив поворожити. Баба навіщувала, що королівство Пікрохолові повернуть тоді, як рак свисне. Відтоді Пікрохоль пропав, мов у воду впав.

Гаргантюа, розбивши Пікрохолове військо, найперш полічив своїх солдатів. Гаргантюа зібрав на майдані рештки Пікрохолового війська та всіх городян, пообіцявши їм грошей на три місяці прожитку й охорону. Гаргантюа наказав покарати Марке, його товаришів, які роздмухали полум'я чвари, всіх радників, воєвод та придворних Пікрохоля, які підбурювали на війну з Грангузьє. Що ж до Пікрохолового королівства – воно перейшло його п'ятирічному сину, яким мав опікуватися мудрий Понократ.

До Гаргантюа привели всіх призвідців кривавої війни. Гаргантюа не покарав винних, а звелів їм стати до верстатів у книгодрукарні, яку він заснував у Ла-Рош-Клермо. Гаргантюа рушив зі своїми загонами до батькових володінь. Грангузьє зустрів їх радісний та щасливий і влаштував на честь перемоги гульбище. Грангузьє винагородив грішми кожного з друзів свого сина, а ще подарував їм замки.

Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 17. Про те, як Гаргантюа звелів побудувати для брата Жана Телемський монастир

Один тільки брат Жан залишився без подарунка. Гаргантюа хотів був наставити його абатом у Сейї, проте чернець відмовився і сказав, що хоче заснувати монастир, не схожий ні на який інший. Гаргантюа порадив, щоб там не було мурів і жодного годинника, а приймали туди лиш молодих, здорових й гарних юнаків та юнок. Хай вони навчаються всіляких наук, читають мудрі книжки, грають на музичних інструментах. І дозвілля хай гарно проводять – у забавах, веселих розвагах. А схочуть залишити монастир – хай собі йдуть. Хто забажає стати мирянином, хай ним стане. "Саме про такий монастир я і мріяв", — сказав брат Жан.

На спорудження, впорядкування, утримання монастиря Гаргантюа дав братові Жану багато грошей. Монастир збудували шестикутним. На кутах височіли величні круглі вежі. Споруда мала сім поверхів разом із підвалами. У монастирі було 9032 покої. Всі вони виходили у величезну залу; до зали вели прегарні широкі сходи. Між вежами праворуч була бібліотека, ліворуч – світлиці для дівчат. Перед ними – театр і водозбір, а також лазні. В інших покоях жили юнаки. Понад річкою розкинувся розкішний парк із лабіринтом посередині, а біля самого монастиря – сад. І тут же був ще один парк, де водилася сила-силенна звірів. На північ од замку текла річка Луара.

Юнаки та дівчата жили весело й дружно. В них було заведено: всі роблять те, що забажає одне з них. Всі юнаки й дівчата вчилися, вміли читати, писати, всі знали по

п'ять-шість мов, всі співали, всі складали вірші. Всі жили не за усталеними правилами, приписами, законами, а керуючись тільки доброю волею та бажанням. В їхньому статуті було одне-єдине правило: "Роби, що бажаєш".

На мідній дошці, яку знайшли під підмурком Телемського монастиря була дуже довга загадка. Коли цю загадку прочитали Гаргантюа, він сказав, що вона розкриває і стверджує небесну істину. А брат Жан вважав, що там розповідається про те, як грають у м'яча.

ПОВІСТЬ ПРО ЖИТТЯ ТА ПОДВИГИ ДОБРОГО Й МУДРОГО ПАНТАГРЮЕЛЯ, КОРОЛЯ ДИПСОДІВ

РОЗДІЛ 1. Про те, як народився Пантагрюель

Коли Гаргантюа було 524 роки, його дружина, велетка Бадбек, донька короля амавротів, народила сина. Бадбек померла, коли хлопчик з'явився на світ. Його назвали Пантагрюелем – бо "панта" по-грецьки означає "все", а "грюель" мовою агарян (мусульман) тлумачиться як "той, що жадає". Нарекли так хлопчика тому, що саме того року на Африку впало страшне лихо: посуха. Гаргантюа не знав, чи побиватися за жінкою, чи радіти появі сина.

Дитинство Пантагрюеля було не таке, як у людських дітей, бо й сам він був не такий, як людські діти. Він ріс здоровим та могутнім. 4600 корів видоювали щоразу, аби нагодувати хлопчика. Якось Пантагрюель мало не з'їв корови, а раз схопив і розірвав ведмедя. Хлопчика припинали до колиски ланцюгами, щоб не накоїв ще якогось лиха.

Якось у свято Гаргантюа справляв учту, запросивши на неї багато вельможних гостей. Слуги, заклопотавшись, забули нагодувати Пантагрюеля. Хлопчик почав так буцати ногами в передок колиски, що проламав його. Потім звисив ніжки, намацав підлогу, став, випростався, завдав колиску собі на спину і, спутаний ланцюгами, поніс її до великої зали, де гуляли гості. Ті, побачивши Пантагрюеля, залякли й поніміли.

РОЗДІЛ 2. Про те, які подвиги звершив Пантагрюель, коли був хлопцем і юнаком

Пантагрюель кремезнішав день за днем. Коли настав час Пантагрюелеві вчитися, Гаргантюа послав його в Пуатьє. Пантагрюель охоче взявся до науки. Згодом почав мандрувати: побував у Бордо, у Тулузі, у Монпельє, в Авіньйоні, в Дофіне, в Анжері. Усюди він вивчав різні науки. Його наставником був Епістемон, чоловік мудрий і розважливий. У Орлеані хлопець зазнайомився зі студентами. Ті радо прийняли його до своєї громади, навчили грати у м'яча. Пантагрюель кінець кінцем дістав ступінь ліценціата права.

РОЗДІЛ 3. Про те, як Пантагрюель прибув до Парижа

Пантагрюель став збиратися в Париж, до університету Сорбонни. Перед цим він допоміг орлеанцям: підніс мізинцем величезний дзвін, який ніхто не міг підняти.

Коли він прибув до Парижа, парижани вибігли йому назустріч. Вони боялися, бо ще не забули, як Гаргантюа (батько хлопця) познімав дзвони із собору Богоматері. Батько написав синові листа, у якому просив вчитися. Пантагрюель почав вивчати університетську премудрість. Він студіював різні мови, арифметику й геометрію, астрономію, медицину, природознавство, географію, правознавство, філософські праці

та художні твори стародавніх греків і римлян, а також святе письмо. Наука давалася Пантагрюелеві легко. Згодом він намислив сам собі влаштувати іспит – виступити в публічних диспутах. Його супротивниками були всі магістри, студенти й оратори. І всіх Пантагрюель поклав на лопатки.

Потім він виступив у Сорбонні. Він диспутував з богословами, правознавцями, головами судів, доповідачами, радниками, адвокатами. І Пантагрюель передиспутував їх усіх, привселюдно довівши, що вони – справжнісінькі телята й барани в мантиях! Весь Париж заговорив про Пантагрюеля.

РОЗДІЛ 4. Про те, як Пантагрюель зустрів Панурга і полюбив його на все життя

Якось Пантагрюель, гуляючи з друзями неподалік од абатства святого Антонія, побачив високого ставного чоловіка. Він був дуже обірваний, а обличчя було в синцях. Його звали Панург. Він говорив, що повертається з турецького полону і дуже хоче їсти. Пантагрюель повів Панурга до себе додому й добре похачував. Панург повечеряв, ліг, ситий та вдоволений, спати і прокинувся другого дня перед самісіньким обідом. Не встиг Пантагрюель і рота роззявити, як його новий товариш уже сидів за столом і трапезував.

РОЗДІЛ 5. Про те, як Пантагрюель розсудив двох дворян – позивача Плазувана і відповідача П'янюго

Під ту саму пору в паризькому суді позивалися двоє шляхетних дворян – Плазуван і П'янюго. Суд збирався кілька разів і нічого не розсудив. Навіть король втручався у справу, але нічого не вирішив. Тому вирішили звернутися до Пантагрюеля. Хлопця запросили до суду й виклали йому справу – хай винесе свій рішенець. Пантагрюель наказав спалити усі документи щодо цієї справи, а сам вислухав позивача і відповідача. Пантагрюель присудив позивача до трьох повних склянок сиру – розбавленого, розведеного, розкаламучено-го, приправленого, присмаченого, пригирчиного, присолоджененого, — відповідно до тутешнього звичаю! Вищезгадані склянки сплатити в травневій половині серпня! І присудити відповідача постачити сіна та клоччя – як затичку для дірок у горлянці, що їх проточили слимаки, пропущені через вушко від голки! Позивачеві й відповідачу помириться й знову міцно подружити!

Був цей присуд такий мудрий, що і Плазуван, і П'янюго сприйняли його з невимовним захватом, а всі державники, вчені та й сам король знепритомніли – так були приголомшені. Після цього випадку парижани казали, що Пантагрюель – наймудріший та найученіший муж!

РОЗДІЛ 6. Про те, як Панург утік з турецького полону

Панург розповів, як турки хотіли зготувати з нього печеню: нашпигували його салом, а потім наштрикнули на рожен і почали смажити живцем. Коли кухар закуняв, Панург надумав втекти і влаштував пожежу. Кухар почав кликати на допомогу. Прибиг паша рятувати добро, але з розпачу, що все згоріло, вирішив сам себе вбити. Схопивши рожен, він тицьнув себе в груди, та рожен був тупий. Панург запропонував допомогу, і паша погодився. Панург зв'язав йому руки й ноги, в рота засунув затичку, настромив його на рожен і розклав під ним вогонь. А сам схопив гаман з грошима та й кинувся

навтіки.

РОЗДІЛ 7. Про вдачу і звички Панурга

Панургові було 35 років. На зріст ні високий, ні низький; лице довгасте, з горбкуватим носом. Обходженням був грічний. Він умів добувати гроші 63 способами. Найчесніший і найбезпечніший із них – крадіжка. А ще був Панург першорядний шалапут, пройдисвіт, гультьй і махляр. Надто любляв Панург робити капості міським стражникам: пускав на них згори візок, насипав порошу і підпалював його, коли стражі мали йти. А вчених мужів і богословів Панург просто ненавидів.

Куртка, яку повсякдень носив Панург, мала двадцять шість кишень, великих і малих, і всі вони були напхот напхані. Якось він обійшов багато соборів, церков і скрізь купував індульгенції. А в його кишенях збільшувалося грошей. І ось як це сталося. У церквах він на кожну тацю клав усього один деньє. Ченцеві, який продавав індульгенції, здавалося, що Панург кладе велику монету. А другою рукою Панург брав здачу – десяток деньє, десяток ліарів, а може, й десяток дублів. І так у всіх церквах, у яких побував. Але знав Панург не тільки 63 способи добувати гроші, але щонайменше 214 способів їх розтринькувати.

РОЗДІЛ 8. Про те, як один учений англієць викликав Пантагрюеля на диспут і як його переміг Панург

Один учений англієць, на ймення Таумаст прочувши, що в Парижі живе високовчений і високомудрий чоловік Пантагрюель, захотів із ним познайомитися і впевнитися, чи справедлива йде про нього слава. Таумаст приїхав у Париж, подався до Пантагрюеля і викликав його на диспут на мигах. Пантагрюель погодився, та замість нього захотів диспутувати Панург, а велетня призначили головою диспуту. Весь Париж зійшовся на диспут.

Панург переміг у диспуті на мигах. Таумаст сказав глядачам, що учень Пантагрюеля надзвичайно розумний, а сам Пантагрюель має неосяжну мудрість і вченість. Пантагрюель подякував Таумастові й запросив його на обід. Згодом Таумаст написав про диспут великий трактат і видрукував його в Лондоні.

РОЗДІЛ 9. Про те, як Пантагрюель дістав звістку, що дипсоди (спраглі) напали на країну амавротів

Через якийсь час Пантагрюеля повідомили про те, що чарівниця Моргана занесла його батька Гаргантюа в Чарівну країну. А дипсоди, почувши про це, перейшли кордон, захопили країну Утопію, зруйнували її й обложили столицю амавротів. Пантагрюель і його четверо вірних друзів: Епістемон, Панург, Евсфен і Карпалім поїхали у Руан.

Друзі припливли до гавані Утопії, від якої до столиці амавротів було всього три з гаком милі. Відпочивши після плавання, Пантагрюель порадився з друзями, що робити далі. Панург, Епістемон, Евсфен і Карпалім готові були до бою.

РОЗДІЛ 10. Про те, як Пантагрюелеві друзі вигубили шістсот шістдесят рицарів

Аж тут друзі побачили, що до гавані мчать на бистрих конях рицарі. Було їх 660. Рицарі хотіли спершу дізнатися, що це за корабель увійшов у гавань, потім захопити в полон команду, а корабель пограбувати.

Друзі відправили Пантагрюеля на корабель, а самі чекали на ворога. Панург влаштував хитру пастку на рицарів, і друзі за допомогою пороху спалили усіх ворогів. Вцілів тільки один рицар, якого зловив Карпалім.

Пантагрюель, побачивши, що ворог переможений, дуже зрадів. Бранець, дивлячись на Пантагрюеля, тремтів із жаху. Панург хитрістю домогся того, чого силою домогтися годі.

РОЗДІЛ 11. Про те, як Пантагрюель та його друзі поставили на березі два стовпи на честь власних подвигів

Пантагрюель та його друзі знесли з корабля на берег харчі й заходились обідати. Карпалім сказав, що йому надоїла солонина, тому він пішов і вполював багато дичини. Приготувавши та поївши, друзі почали розпитувати бранця про його військо. Той розповів, що у його війську є триста велетів, які трохи менші від Пантагрюеля, крім велета Вовкулака, який командує. І всі велети – в кам'яних латах, а Вовкулак – в обладунку з циклопових ковадл. Крім того, військо налічує 163000 хоробрих і бувалих піших вояків у панцерах із шкур упирів та 11400 латників. Король дипсодів теж тут, його звати Анарх.

Пантагрюель звернувся до Панурга, Епістемона, Евсфена й Карпаліма і спитав, чи підуть з ним. Друзі сказали, що готові до бою. Перед дорогою друзі поставили на березі пам'ятний стовп – на честь подвигу, який вони звершили. А Панург поставив іще один стовп, такий самий. На стовпах друзі написали вірші.

РОЗДІЛ 12. Про те, як Пантагрюель переміг дипсодів та велетів

Пантагрюель звелів покликати полоненого рицаря і сказав йти до свого короля і розповісти, яке велике військо Пантагрюеля завтра сюди прибуде. Пантагрюель передав королю ще слоїчок з молочаєм та зернами червоного перцю, вимоченими в горілці. Анарх мав скуштувати цього зілля: якщо проковтне бодай ложечку, то він – достойний супротивник Пантагрюеля. Відпустивши рицаря, Пантагрюель скликав друзів на раду і сказав, що передав королю, що нападатиме завтра опівдні, але насправді напасти треба вночі.

Рицар повідомив Анарха про плани Пантагрюеля, а потім король спробував зілля. Його стала палити нестерпна спрага. Придворні почали через лійку лити королеві в горло вино. Та скільки не лили – все було марно, пекуча спрага не згасала. Королівським підданцям теж закортіло скуштувати таємничого зілля. І всі попеклись, і всі накинулись на вино. Згодом усі напились вина, навіть солдати, і поснули, як мертві.

Пантагрюель та його друзі рушили до Анархового табору. Коли вже підійшли зовсім близько, Пантагрюель доручив Карпаліму пробратися в місто і сказати городянам, щоб вони зараз же, поки анархівці сплять, напали на них. Потім Карпалім мав взяти смолоскип і підпалити усі намети та шатра анархівців.

Жоден із Анархових солдатів не прокинувся. Карпалім підпалив намети і порохові склади, а тоді почав кричати. Анархівці прокинулись, але, п'яні й очманілі, вони не були здатні ні на опір, ні на те, щоб гасити вогонь. Усі анархівці здалися Пантагрюелеві без бою. Прийшов Пантагрюелеві час стати на прою із велетами та їхнім проводирем

Вовкулаком.

РОЗДІЛ 13. Про те, як Пантагрюель знищив триста велетів, закутих у кам'яні лати, і Вовкулака, їхнього проводиря

Велети, уздрівши, що весь табір палає, побігли до намету Анарха і врятували короля. Вовкулак із своїми велетами підступився зовсім близько до друзів. Побачивши, що біля Пантагрюеля нема вояків, Вовкулак хвальковито сказав, що сам впорається. Велети одійшли вбік. Пантагрюелеві друзі зробили те саме

Вовкулак вийшов на герць з Пантагрюелем, озброєний величезною сталевною палицею. Пантагрюель сипонув на Вовкулака сіллю. Не давши Вовкулакові спам'ятатися, Пантагрюель ударив його в груди щоглою. Ще мить – і він ляснув ворога по шиї. Вовкулак хотів був ушкварити палицею Пантагрюелеві по голові. Та Пантагрюель пригнувся, палиця пролетіла над ним і влучила у високу скелю. Вовкулак завовтузився біля своєї палиці, а Пантагрюель кинувся до нього, аби враз відтяти йому голову, але щогла торкнулася палиці й переломилася у кількох місцях. Проте Пантагрюель схопив оцупки щогли в обидві руки та й ну лупцювати ними Вовкулака. А потім пхнув ногою в живіт Вовкулака так, що той полетів шкереберть. Пантагрюель схопив його за ноги та й почав гатити ним велетів. А що Вовкулак був закутий у лати з залізних ковадл, то Пантагрюель за якусь хвилину на всіх них розстрошив кам'яні обладунки. Панург, Карпалім, Епістемон і Евсфен добивали тих велетів, що їх повалив Пантагрюель. Коли Пантагрюель побачив, що знищив геть усіх велетів, він розмахнувся й зажбурнув Вовкулака на головний майдан міста.

Друзі сіли до столу святкувати перемогу, Анарха теж запросили. Пантагрюель подарував короля Панургу.

Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 14. Про те, як Пантагрюель увійшов у столицю амавротів, як Панург оженив короля Анарха й зробив його продавцем зеленої підливи

Здобувши таку блискучу перемогу й пишно її відсвяткувавши, Пантагрюель з друзями урочисто увійшли у столицю амавротів. Містяни улаштували пишну учту на честь Пантагрюеля – їхнього визволителя. Однак Пантагрюель сказав їм, що вирішив захопити все королівство Дипсодію. Завтра вранці він вирушає в похід і просив іти з ним добровольців. У місті було забагато людей, і Пантагрюель сказав, що можна переселитися у Дипсодію.

Рано-вранці на головному майдані зібралося 1856011 чоловік. Амавротиставали в лави й рушили слідом за Пантагрюелем, Панургом, Евсфеном, Епістемоном і Карпалімом.

Проте Пантагрюелеві не довелося воювати країну Дипсодію. Дипсодистадалися на його ласку.

Панург сушив собі голову тим, до якого б діла приставити короля Анарха. А потім перевдягнув його і приставив торгувати зеленою підливою. Панург оженив Анарха на

підтоптаній, але меткій і бадьористій молодичці, ще й грошей дав на вінчання та на весільний бенкет. І стали вони жити своєю працею.

РОЗДІЛ 15. Про те, як Пантагрюель перебрався в Дипсодію, як подарував Панургові замок і як Панург з'їдав свій хліб іще на пні

Ставши володарем Дипсодії, Пантагрюель перш за все поселив там величезну колонію своїх співвітчизників – усіляких ремісників і навчителів усіх вільних наук.

Пантагрюель поклопотався про те, щоб уряд Дипсодії подарував Панургові замок з угіддями, ланами, пасовиськами, отарами, стадами й табунами, садами й виноградниками. Панург узявся хазяйнувати, і то так старанно, що десь через два тижні пустив за вітром прибуток аж на три роки вперед. Пантагрюель про це знав, але не гнівався. Він тільки зауважив, що коли Панург і далі житиме так, як живе, то він ніколи не забагатіє.

Другого дня Панург подався до Пантагрюеля і спитав, чи одружуватися йому. Друзі ніяк не могли вирішити, чи женитися Панургу, чи ні. Наступного ранку Панург повідав, що йому приснилася молода дружина, дуже гарна, привітна й весела. А потім раптом дружина приставила йому до лоба ріжки. І враз обернулась на сову, а він, Панург, на бубон. Ніхто не вмів розтлумачити сон, тому усі вирішили піти поїсти.

РОЗДІЛ 16. Про те, як Панург ходив до Панзуйської віщунки, до славнозвісного ворожбита Гер-Тріппи, до знаменитого паризького блазня Жоана

Коли вони посідали, Пантагрюель порадив Панургу поїхати в Панзу до старої віщунки, яка зможе пояснити сон. Панург та Епістемон посідали на коней і вирушили в путь до віщунки. Вона спершу не хотіла й говорити з прибульцями, та завбачливий Панург підобрив щедрими подарунками, і віщунка згодилась поворожити Панургові. Ось яке пророцтво вона дала: "Зчистить жінка лузгу з честі твоєї. Жевжики юні пурхатимуть навколо неї. Соки смоктатиме з тебе вона, злупить ще й шкуру – та не сповна". Це пророцтво геть спантеличило Панурга.

Епістемон порадив їхати до ворожбита Гер-Тріппи. На другий день вони поїхали. Панург дав ворожбиту подарунки. Гер-Тріппа пильно глянув на Панурга і сказав: "Ти скидаєшся на чоловіка, якого обдурено. І не тільки обдурено, а й осміяно та знеславлено". Він узяв Панургову руку, глянув на долоню й додав: "Така лінія буває лише в чоловіка, нещасливого в подружньому житті". Панург дізнався від віщуна, що коли одружиться, щастя не зазнає. Панургу не сподобалося віщування, він насварився і пішов геть.

Пантагрюель порадив запросити вчених людей і спитати їх. Богослов, лікар, суддя та філософ стали давати такі мудрі і заплутані відповіді, що в бідолашного Панурга голова пішла обертом.

Пантагрюель згодом порадив Панургу звернутися до якогось дурня, бо мудрих він уже вислухав. Карпаліма поїхав у Блуа і через п'ять днів привіз архі-дурня-архіблазня Трібуле.

РОЗДІЛ 17. Про те, як Панург питав поради в Трібуле

Панург подарував Трібуле свинячий міхур із сухим горохом, дерев'яну визолочену

шпагу, баклагу вина і мірку рум'яних солодких яблук. Трібуле почепив шпагу при боці, взяв міхур, випив усе вино і з'їв півмірки яблук. Панург розповів йому про свою притугу і просив поради. Трібуле вдарив його кулаком по карку, ляснув по носі міхуром, тицьнув у руку баклагу і, покрутивши головою, забубонів: "Цур мені, пек мені! Пуста довбешко! Волинко ти бізансейська, стережися ченчика, волинко ти з ріжками". Він відскочив і замахав своїм міхуром, у якому гучно заторохтів горох. І більше не мовив жодного слова.

Пантагрюель сказав, що усе ясно: Трібуле попереджає, що шлюб буде нещасливим. Але Панург вважав, що все навпаки: шлюб буде щасливим. Панург не розумів тільки, чому Трібуле пхнув йому в руки порожню баклагу. Згодом Панург здогадався, що це означає: дурень радить йому просити пророцтва в оракула Божественної Пляшки! Один приятель Панурга – Ксеноман, знав, де стоїть храм Божественної Пляшки, в якому перебуває оракул.

Дурень поїхав додому, а друзі почали збиратися в дорогу.

РОЗДІЛ 18. Про те, як Пантагрюель готувався до мандрівки

Друзі спочатку поїхали до Гаргантюа і попросили благословення. Гаргантюа поблагословив сина і його друзів в дорогу. Батько лише шкодував, що син не має дружини і дітей. Син пообіцяв, що коли повернеться з мандрівки, тоді і одружиться.

У Талассі Пантагрюель купив караван кораблів, найняв лоцманів, керманичів, веслярів, вояків, всіляких ремісників-майстрів, тлумачів, навантажив кораблі гарматами, ядрами, пищалями, списами, мечами, іншою зброєю, узяв грошей.

РОЗДІЛ 19. Про те, як дванадцять Пантагрюелевих кораблів вийшли в море

Пантагрюель надумав відплисти із Таласси в червні. Ксеноман накреслив на морській карті світу шлях до оракула Божественної Пляшки. Корабель, на якому мав плисти сам Пантагрюель, був найбільшим і найпотужнішим з-поміж усіх суден каравану. На кормі його височіла величезна пляшка – наполовину срібна, наполовину золота. На кормах інших 12 кораблів були інші коштовні посудини.

Коли зібралася команда і всі Пантагрюелеві друзі – Панург, Понократ, брат Жан, Епістемон, Гімнаст, Евсфен, Карпалім, Різотом і Ксеноман, — Пантагрюель звернувся до них із коротким напутнім словом. Потім вони прочитали молитву, а тоді посідали до накритих на палубі столів. Потрапезувавши, розійшлися по кораблях, і незабаром вітрила напнув вітер.

РОЗДІЛ 20. Про те, як Пантагрюель послав до свого батька Гаргантюа поштового голуба

Наші мореплавці пливли три дні й три ночі, а четвертого дня причалили до острова Медамоті. Матроси стали вантажити на кораблі барила з прісною водою, а Пантагрюель з друзями пішов на набережну. Там уже третій день вирував ярмарок, на який щороку з'їжджалися всі найбагатші купці Африки та Азії. Панург, Епістемон та брат Жан накупили собі картин. Пантагрюель попросив Гімнаста, щоб той сторгував йому 78 килимів, на яких було зображено життя й усі подвиги Ахілла. Гімнаст купив ще Пантагрюелеві трьох молодих єдинорогів та одного таранда.

Гуляючи по ярмарку, Пантагрюель побачив, що в гавань заходить корабель Гаргантюа. На кораблі приплив стольник Гаргантюа – той доручив йому довідатися, чи все в Пантагрюеля гаразд, і передав синові листа. З листом привезли голубку. Пантагрюель прив'язав голубці до лапки білу шовкову стрічку, після чого випустив її. Через дві години Гаргантюа знав, що син його живий, здоровий і веселий.

Пантагрюель тим часом прочитав батькове послання, розпитав у стольника, як батькові ведеться і чи при доброму він здоров'ї, а потім написав відповідь. Пантагрюель послав батькові в подарунок усі 78 килимів, куплених на ярмарку, трьох єдинорогів й таранда.

РОЗДІЛ 21. Про те, як мореплавці зустріли корабель, що йшов до Ліхтарії, і про те, як Панург торгував у купця барана, а тоді втопив і купця, і всіх баранів

Пантагрюелеві кораблі знову вийшли в море. Пливли вони чотири дні, а на п'ятий день зустріли французьке купецьке судно, яке йшло з країни Ліхтарії. Купці розповіли, що народ у Ліхтарії лагідний і сумирний, працьовитий і веселий. А через годину Панург полаявся з одним купцем – власником чималої отари баранів. Купець перший роздрочив Панурга і перший схопився за шпагу. Пантагрюель помирих їх. А потім Панург попросив купця продати одного барана. Купець назвав Панурга бараном, але продав йому одну тварину. Панург мовчки віддав купцеві гроші, схопив здоровенного вгодованого барана і, завдавши його собі на плечі, поніс до борту. Баран відчайдушно бекав. Інші барани, почувши бекання, й собі забекали і повернули голови в той бік, куди потягли їхнього брата. Аж тут Панург, так само мовчки, жбурнув барана в море. І тої ж миті всі барани, бекаючи й мекаючи, почали стрибати з палуби в воду. Адже в баранів така звичка: куди один – туди й усі!

Побачивши, як гинуть його барани, купець знетямився з жаху. Він схопив за шерсть одного з баранів, який іще не встиг шубовснути в воду, але дужий баран шарпнувся – і впав разом з купцем у воду. Купець з бараном втопилися. Згодом Панург сказав: "Я добро завжди пам'ятав, пам'ятаю і пам'ятатиму. Але кривдникам своїм я мстився, мшуся й завжди буду метатися! Такий уже я є".

РОЗДІЛ 22. Про те, як мандрівники припливли на острів Родичів, а потім на острів Сутяг, і про те, що вони там побачили

Наші мореходці попливли далі. Пливли два дні, а на третій побачили невеличкий острів і причалили до нього. У острів'ян замість носів стриміли жирові тузи. Усі були родичами, тому острів називався островом Родичів. Пантагрюеля і друзів запросили на весілля: старий Шкарбан женився на гарній молоденькій Туфельці, а молодий бравий Чобіток вінчався із старезною Пантофлею. Пантагрюелеві пояснили, що Шкарбан хоч і старий, та добре змащений салом, тому Туфелька й пішла за нього, а Пантофля хоч і підтоптана, ба навіть стоптана, зате гаптована золотом, а бравий Чобіток до золота ласий...

Пантагрюель сказав друзям, що треба тікати з цього паскудного острова. Вони вийшли в море.

Надвечір другого дня кинули якір біля великого, багатого й людного острова.

Звався він Спокій. Правив ним король святий Коровай. Він гостинно зустрів Пантагрюеля й повів до свого замку. Біля брами їх чекали королева з доньками та придворними дамами. Вони розцілували мандрівників. Коровай став умовляти Пантагрюеля, щоб той погостив у нього кілька днів, та Пантагрюель відмовився.

Морепоплавці попливли далі і через день причалили до острова Сутяг. На цьому острові жило багацько прокурорів, суддів, адвокатів та сутяг. Вони зустріли Пантагрюеля в гавані, однак не запросили пообідати й перепочити з дороги, а тільки безперестану кланялися, згинаючись у перегин, і гуртом торочили, що вони раді прислужитися, але за платню. Сутяги цькували жертв: позивали, писали доноси, всіляко допікали. Коли кривдженому урветься терпець, він хапає кийок чи шпагу і б'є сутягу по тімені або викидає у вікно. Після цього сутяга на якийсь час заспокоюється. Биття для нього – це радість і щастя, бо тепер сутяга може злупити гроші не тільки з ченця, священника, лихваря чи адвоката, а і з того, хто його бив.

Брат Жан добряче побив сутяг, та інші друзі не захотіли бити. Наповнивши бочки прісною водою, мореходці посідали на кораблі й підставили вітрила ходовому вітрові.

РОЗДІЛ 23. Про бурю на морі й про те, що робили в цей час Пантагрюель, Панург, Епістемон, брат Жан та інші

На морі почалася буря, лоцман почав згортати вітрила. У борти кораблів ударили велети-хвилі. Налетів шквал, закрутив водянні смерчі, застогнав, завив, заревів. Стало темно, аж чорно, тільки блискавиці розтинали морок. Панург налякався. Пантагрюель підійшов до щогли і обіруч схопився за неї. Брат Жан, Епістемон, Гімнаст, Понократ, Евсфен, Карпалім, Різотом і Ксеноман поскидали плащі та куртки й побігли на поміч матросам. Тільки Панург не зрушив з місця. Сидів скоцюрблений на палубі й скиглив. Брат Жан просив його допомогти, але той весь час плакав, бо думав, що загине. Аж тут Пантагрюель побачив землю. Почав стихати вітер. Епістемон побачив світло маяка. Панург враз змінив свою поведінку і зрадив та заходися помагати друзям. Він навіть вихвалявся, що нічого не боявся.

РОЗДІЛ 24. Про те, як Пантагрюель зійшов на острові Макреонів, і про те, що буває, коли помирають прадавні герої

Пантагрюелеві кораблі причалили до острова Макреонів. Остров'яни зустріли мандрівників люб'язно й поштиво. Володар, старий макробій, та острів'яни влаштували гарний прийом. Після обіду Пантагрюель сказав, що треба полагодити кораблі, і матроси охоче стали до роботи. Остров'яни взялися їм допомагати. Поміж них були і теслі, й ковалі, і всякі інші ремісники.

Тим часом старий макробій, на прохання Пантагрюеля, повів його по острову. На великих обширах ріс ліс. В лісі мандрівники побачили руїни стародавніх храмів, гробниць, пірамід і пам'ятників. На них були написи арабською, агарянською, слов'янською й ще багатьма мовами. Старий макробій розповів, що цей острів за давніх часів славився на весь світ багатством і могутністю. А тепер він убогий і майже безлюдний. У цій дрімучій пущі живуть великі герої. Коли котрийсь помирає, в пущі розлягаються зойки, насувається морок, і небо вергає громами та блискавками, і море

бурхає грізними хвилями.

Пантагрюель сказав, що немає лиха без добра: якби не буря, він з друзями не причалив би до цього острова, не почув цієї розповіді. Брат Жан сказав, що гадав, що герої безсмертні – так само, як боги й напівбоги. Пантагрюель відповів: "Безсмертний той, хто має ясний і високий розум".

РОЗДІЛ 25. Про те, як Пантагрюель знищив страхітливого фізетера (кашалота)

Коли кораблі були полагождені, а трюми завантажені харчами та прісною водою, мандрівники вийшли в море. Вони пливли день, ніч, а вранці Ксеноман показав їм острів Хиренний, що виднів удалині. Там жив і владарював Безскоромець. Пантагрюель висловив бажання побувати на острові. Проте Ксеноман його відраяв, сказавши, що там нема чого дивитися: і остров'яни, і сам володар живуть злиденно.

Через день перед мандрівниками замрів острів Дикий. Аж тут Пантагрюель побачив, що їм назустріч пливе величезний фізетер. За мить на кораблі засурмили сурми, всі приготувалися до бою. Панург знову плакав і переживав, що загине. А фізетер підплив до самісінького корабля та й ну поливати його водою! Пантагрюель, ставши на носі корабля, підняв спис. Він метнув у фізетера спис так спритно, що враз пробив страховиську лоб, обидві щелепи та язик. Потім повибивав фізетерів обоє очей. А після того ще метнув 50 списів у один його бік і 50 у другий, 3 списи в спину і один у хвіст. Фізетер перевернувся горічерева й сконав.

Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 26. Про те, як Пантагрюель зійшов на острові Дикому, де споконвіку жили Ковбаси

Веслярі витягли мертвого фізетера на суходіл, щоб вирізати нирковий жир, який дуже високо цінувався на ринках. А Пантагрюель хотів, щоб друзі його й команда обсохли, зігрілися, попоїли й трохи відпочили. Кораблі кинули якір у невеликій безлюдній гавані. Близько до берега підступав ліс. Мандрівники напнули на узліссі намети. Кухарі заходилися варити обід.

Пантагрюель побачив, що недалеко від них пробігло кілька дивних звірят. Ксеноман сказав, що це Ковбаси. Між Ковбасами та Безскоромцем із давнього давна точиться запекла боротьба. Почувши стрілянину, Ковбаси подумали, що на острів суне Безскоромець із військом. Раптом брат Жан сказав, що легіон молодих і струнких Ковбас іде з гавані в напрямку фортеці та замку. Ковбаси прийняли наших мандрівників за Безскоромцеве військо.

Пантагрюель зібрав друзів на раду. Вони вирішили підготуватися до битви з Ковбасами. Пантагрюель роздав друзям накази. А Панург відразу побіг на корабель і сховався.

РОЗДІЛ 27. Про те, як брат Жан пристав до кухарів, щоб гуртом громити Ковбас

Побачивши грізне Ковбасяче військо, брат Жан попросив Пантагрюеля йти на корабель, а він з кухарями впорається сам із Ковбасами. Кухарів на Пантагрюелевих

кораблях було понад 200 чоловік, поміж них і такі знамениті, як Подавай, Підливай, Смаженю, Вареню, Саложер, Саловар, Глитаї, М'ясоруб та інші. Кухарі, браві та дужі хлопці готувалися до бою. Брат Жан скликав будівничих і загадав їм спорудити з дерев'яних колод свиню, щоб у неї влізло двісті чоловік. На спину їй поставили важкі гармати. Кухарі залізли в череву свині, як троянці – в череву коня. Після цього свиню викотили на узлісся.

Тим часом лави Ковбас підходили ближче й ближче. Пантагрюель вислав до них Гімнаста. Та між Гімнастом і Ковбасами замість перемир'я зав'язалася сутичка. Пантагрюель, Ковбасоріз та Кров'янкоруб побігли на виручку відважному конюшому. Пантагрюель лупцював Ковбас палицею, Ковбасоріз різав їх величезною ножакою, Кров'янкоруб рубав мечем.

Брат Жан, сидячи в череві свині, споглядав бойовище. Аж тут із засідки вихопився легіон Телячих ковбасок. Брат Жан одімкнув дверцята і вискочив із свині, а слідом за ним – усе його славне кухарське військо. Ковбаси, уздрівши могутню підмогу, полякалися так, наче побачили Люцифера, й дременули хто куди. Брат Жан погнався за ними й на ходу гамселив кого влучить. Кухарі, певна річ, теж посиденьок не справляли. Незабаром усе узлісся було всіяне мертвими й пораненими Ковбасами.

У небі звідкіля не взявся велетенський кабаняка. На шиї в кабаняки висіло золоте намисто; на ньому було написано: "Кабан, що повчає Мінерну". Коли з'явився цей химерний кабаняка, вдарив грім. Ковбаси, вгледівши кабаняку, відразу кинули зброю, впали навколішки й простягли до нього руки. Пантагрюель звелів припинити бій. Кабаняка скинув 27 бочок гірчиці, шугнув угору й зник у високості, без упину гукаючи: "Масниця! Масниця! Масниця!"

РОЗДІЛ 28. Про те, як Пантагрюель познайомився з королевою Ковбас

Обидва війська – і Ковбасяче, і Пантагрюелеве – стояли мовчки. Потім Пантагрюель попросив дозволу поговорити з королевою Ковбас – вона сиділа неподалік у кареті. Королева вийшла з карети і нарешті зрозуміла, що Пантагрюель з друзями – не її вороги.

Пантагрюель запевнив королеву Ковбас, що він пробачає їй цей прикрий випадок. Потім він спитав, що то за химерний кабан прилітав на острів. Королева пояснила, що той кабан – посланець Масниці, їхньої богині. А гірчиця для Ковбас – справжній цілющий бальзам. Мертві Ковбаси від неї воскресають, поранені відразу видужують. Після цього Пантагрюель попрощався з королевою Ковбас і повернувся на свій корабель.

РОЗДІЛ 29. Про те, що побачив Пантагрюель на острові Вітряному

Через два дні мандрівники причалили до острова Вітряного. Усі остров'яни не їли й не пили нічого, крім вітру. Замість будинків у них скрізь стояли флюгери. Бідняки жили з пір'яних, паперових та полотняних віял, багатії – з вітряків. Коли вони справляли якийсь бенкет, то ставили столи під вітряками й досхочу ласували вітром. Розмовляли лише про вітер. Коли хтось занедужає – його лікували вітром. Пантагрюелеві дуже сподобався острів Вітряний і життя вітряників.

РОЗДІЛ 30. Про те, як Пантагрюель приплив на острів Папідудію

Рано-вранці мандрівники побачили ще один острів і причалили до нього. Це був острів Папідудія. Жителі його колись були вільні, багаті й геть усі веселі, а острів називався Веселий. А тепер це були жалюгідні злидарі, якими орудували й попихали папомани (автор натякає на релігійні чвари між протестантами й католиками). Ось послухайте, як це сталося. Якось веселуни поїхали на сусідній острів Папоманію – подивитись на свято Жезлів. Під час цього свята на вулиці виходять усі релігійні братства, несучи на довгих палицях зображення своїх святих покровителів та заступників. І один із веселунів, побачивши зображення папи римського, взяв та й показав йому дулю. Папомани, звісно, обурились й спалахнули жадобою помсти. Через кілька днів вони напали на острів Веселий, скарали майже всіх чоловіків і сплюндрували острів, а з уцілілих веселунів почали живцем здирати шкіру й тягти жили. А папомани ще й прозвали їх папідудями, а острів із Веселого перейменували на Папідудію.

Відтоді на папідудів як із мішка сиплються пошесті, голод та інші напасті й лиха. Мандрівники вирішили на цьому острові не баритися.

РОЗДІЛ 31. Про те, як Пантагрюель прибув на острів Папоманію

Мандрівники пливли день, пливли ніч, а вранці побачили благословенний острів Папоманію. Тільки-но вони кинули якір, як до Пантагрюелевого корабля підплив човен, у якому сиділо чотири чоловіки. Чоловіки питали мандрівників, чи бачили вони сущого, всевишнього, бога, що живе на землі. Друзі здогадалися, що йдеться про папу, а Панург сказав, що бачив три папи. Папомани зраділи і були раді мандрівникам.

Пантагрюель тихенько спитав у човняра, хто ці люди. Той сказав, що коли мандрівники бачили живого папу, то їх тут прийматимуть напрочуд гостинно. Пантагрюель переказав це Панургові, і той дуже зрадів. "Нарешті я матиму хоч якусь користь від того, що бачив пап!" — вигукнув він.

Не встигли мандрівники ступити на землю, як назустріч їм вийшов урочистий похід папоманів. Нарешті з'явився правитель Папоманії єпископ Гоменац. Він їхав верхи на незасідланому мулові під зеленою попоною, а за ним – його почет з хрестами, знаменами, корогвами, кропильницями, смолоскипами. Привітавшись з мандрівниками, Гоменац заявив, що підданці його ждуть не діждуться, поки божистий папа ущасливить їх своїми відвідинами. Але й тим прибульцям, що бачили папу, буде від них, папоманів, шана.

РОЗДІЛ 32. Про те, як Гоменац, єпископ папоманський, показав мандрівникам знебавпалі декреталії

Гоменац повів мандрівників до церкви. Над церковними дверима Пантагрюель та його друзі побачили величезну книгу, оздоблену діамантами й самоцвітами. Книга висіла на двох золотих ланцюгах, прикутих до склепіння. Це були декреталії. Гоменац говорив, що книгу писали ангели, і вона впала з неба, що вона відпускає гріхи, коли три дні постити й висповідатися. Згодом Гоменац відправив месу, а потім дістав із скриньки в'язку ключів, одімкнув 32 замки, що висіли на заґратованому вікні над вівтарем,

розсунув пурпурову завісу і показав Пантагрюелеві та його друзям портрет якогось добродія, намальований не дуже вправною рукою. Єпископ говорив, що це портрет їхнього земного бога – папи. Найзаповітніше їхнє бажання – побачити його коли-небудь тут, на острові. На цей портрет острів'яни дивилися тільки у великі свята, і він відпускав гріхи. "Дивно мені, що цей образ, так недосконало намальований, має божественну силу – відпускає гріхи!" — зауважив Пантагрюель. Брат Жан і Епістемон підтакнули Пантагрюелеві. А Панург мовив: "Я ж казав вам, що бачив трьох пап. Цей портрет не схожий на жодного з них".

Гоменац був переконаний, що папа повинен вогнем і мечем упокорювати імператорів, королів, герцогів, князів і цілі республіки, якщо вони бодай на децицію відступлять від того, що він, папа, наказує; він повинен відбирати у них усю маєтність, королівства, виганяти їх, проклинати і не тільки карати на смерть тіла їхні та тіла чад і домочадців, а й душі їхні ввергати у пекло.

РОЗДІЛ 33. Про те, які чудеса творять знебавпалі декреталії

Наших мандрівників гарно пригостили. Усе м'ясо було начинено добрячим фаршем, а прислужували гарненькі дівчатка, кучеряві білявочки у легких білих сукнях. Принісши страви, дівчата заспівали пісню, в якій уславлялися пресвяті декреталії, а потім піднесли кожному по келиху вина. Звеселілий Гоменац хвалив декреталії. Друзі-мандрівники розповідали різні випадки, коли їхні друзі чи знайомі використовували аркуші з декреталіями не за призначенням: робили мішені, вирівнювали чепчики між сторінками, і яка кара потім сходила на цих людей. Різотом розповів, що коли його приятель женився, то по святковій вечері усі почали перевдягатися, але не було масок. І їх зробили з старих сторінок декреталій. Затулили тими машкарами обличчя й веселилися далі. А коли познімали машкари, ледве глузду не позбулися від жаху. Того короста обсипала, у того гнояки нарвали, того схопила віспа, того краснуха.

"А мені видається чудом інше, — мовив Пантагрюель. — Як це папа з допомогою своїх декреталій гребе щороку з Франції стільки золота?". Гоменац відповів, що це ще не багато грошей, і знову почав вихваляти декреталії, які клятві еретики нехтують. Тож еретиків треба палити, топити, вішати, четвертувати, колесувати, рубати, саджати на кіл! Єпископ був переконаний, що щастя, блаженство чекає усіх в царстві небесному, а ключі від цього царства – у руках земного бога – папи.

Вставши з-за столу, Пантагрюель та його друзі попрощалися з Гоменацем та папоманами і пообіцяли, що за їхню гостинність віддячать: коли будуть у Римі, підуть до папи і благатимуть, щоб він найближчим часом відвідав острів Папоманію. Потім добрий Пантагрюель подарував Гоменацеві і дівчатам-служницям щедрі дарунки.

РОЗДІЛ 34. Про те, як Пантагрюель побував на острові мессера Гастера, першого в світі магістра наук та мистецтв

По кількох днях плавання наші мандрівники кинули якір біля острова мессера Гастера. Острів височів над морем, мовби велетенська, неймовірно крута скеля. Проте Пантагрюель та його друзі, хоч і упріли добряче, видерлись на вершину. І там їхнім очам відкрився чудовий краєвид. Володарем цього острова був мессер Гастер,

найперший у світі магістр наук та мистецтв. Гастер – мессер владний, суворий, жорстокий, невблаганний. Годі щось йому втлумачити, навіяти, довести, в чомусь його переконати. Йому можна тільки коритися, в усьому догоджати, його можна тільки задобрювати й шанувати. Свої накази він віддає не словами, а на мигах. Все, чого він бажає і що велить, має виконуватися тієї самої миті. Він винайшов усі науки і всі мистецтва, всі ремесла і всі знаряддя. Він учить мудрих штук навіть звірів.

При дворі цього великого мудреця Пантагрюель та його друзі побачили безліч червеномовців і ще більше обжер. Усі червеномовці були недобрі, лихі ворожбити, чаклуни; всі вони заздрили один одному і повсякчас між собою гризлися. Вони придурювалися, що розмовляють не ротом, а черевом, і вводили людей в оману. А брехуни були першорядні! Обжери завжди ходили гуртом. Одні з них були жируни, жевжики й пустуни, другі – сердиті й похмурі відлюдьки, але геть усі – несусвітні ледарі. Вони вважали мессера Гастера великим богом, йому лиш молилися, приносили жертви, служили вірою й правдою, любили й шанували понад усіх та все.

РОЗДІЛ 35. Про те, як Пантагрюель приплив на острів Дзвінкий

Кілька днів мандрівники пливли морем, аж урешті побачили острів, з якого чувся дзвін і брязкіт. А коли мандрівники підпливли зовсім близько до острова, вони почули ще й співи. Із обачності Пантагрюель вирішив спершу підпливти човном до невисокої скелі й висісти там. Під скелею стояла хатина самотника Брагібюса. Пантагрюель спитав, що це за дивні звуки долинають із острова і як він називається. Самотник відповів, що острів називається Дзвінкий. Що ж до звуків, то мандрівники про все дізнаються згодом, коли висядуть на ньому. Самотник не давав їсти мандрівникам чотири дні! Він сказав, що інакше їх не пустять на острів, бо там зараз піст чотирьох пір року.

На п'ятий день пустельник дав їм листа до Едітуса, церковного паламаря, що жив на острові Дзвінкому. Це був славний дідуган, який люб'язно їх зустрів, а прочитавши в листі, що вони чотири дні постили, нагодував смачним обідом. Далі показав їм острів.

Острів був заселений птахами. Едітус розповів, що колись давно на острові жили ситицини (музики на похороні). Згодом вони перетворилися на птахів. Птахи жили в просторих, зручних клітках. Всі вони були великі, гарні, лагідні й спокійні. Вони їли, пили, спали як люди! Колір їхній теж видався мандрівникам дивним (таких кольорів був одяг у священнослужителів різних рангів). Едітус сказав, що цих птахів називають клірцями, священцями, абатцями, єпископцями, сардинцями, а одного – папцем. А їхніх самок називають клірицями, священницями, абатицями, кардиницями. Одну називають папицею.

Пантагрюель спитав у Едітуса, чому тут таке розмаїття птахів, а папець тільки один і папиця тільки одна. Той відповів, що так було споконвіку за велінням зірок. Щоправда, дуже давно на острові утворилося два папці водночас. Але це обернулось жахливим лихом (автор натякає на розкол 1378-1429, коли на вищу владу у католицькій церкві претендували 2-3 папи). На острів приїздили імператори, королі, герцоги, маркізи, графи, барони. Вони намагалися розборонити папців, якось їх

помирити, та все було марно. Мир настав тільки тоді, як один папець сконав.

Птахи на цьому острові співали тоді, коли дзвонили дзвони.

Раптом у небі закружляла зграя птахів, яких на цьому острові мандрівники ще не бачили. Було їх двадцять п'ять або й більше. Покружлявши у високості, вони посідали на землю. Їхнє пір'я прибирало різних кольорів, мов шкіра у хамелеонів. І у всіх під лівим крилом було намальоване коло, яке ділили дві проведені поряд лінії, або ж лінія, прямовисна до прямої. Ці кола різнилися й кольорами (маються на увазі войовничі чернечі ордени).

РОЗДІЛ 36. Про те, як паламар Едітус показав Пантагрюелеві священного папця

Едітус розповів, що харчі для птахів постачає весь світ, тільки деякі північні країни нічого не надсилають (деякі країни порвали з папською курією). Два дні тривало веселе гульбище. А на третій день Пантагрюель сказав, що він конче мусить побачити папця. Едітус сказав, що папець дуже не любить, щоб на нього дивилися. Але згодом друзі таки пішли до папця. Скрадаючись, вони підійшли до величезної клітки. В ній, розпустивши крила, сидів папець. Біля нього примостилися охоронці – два невеличкі кардинці й шість угодованих єпископців. Панург довго придивлявся до папця, а потім вигукнув, що це справжня чубата потороча, і друзі повернулися до столу.

Через чотири дні мандрівники розпрощалися з Едітусом.

РОЗДІЛ 37. Про те, як Пантагрюель потрапив на острів Катівню, де жив кіт Дряповирв, ерцгерцог Пухнастих котів (автор має на увазі суддів, які носили мантиї з горностаєвою облямівкою).

Мандрівники через кілька днів побачили острів, що називався Катівня. Пантагрюель хотів проминути його, та друзі вмовили його причалити. Як вони про це потім пошкодували! Тільки-но вони ступили на берег, як їх схопили Пухнасті коти. Усі вони носили розшморгнуті торби: хто на череві, хто на спині, хто на боці, хто на шії. Це їхній символ і девіз. По дорозі мандрівникам зустрівся старий жебрак. Пантагрюель подав йому милостиню, і той сказав, що ці Пухнасті коти вішають, четвертують, колесують людей, усім стинають голови, всіх кидають у в'язниці та в катівні. Все у них навпаки. Непорядність зветься добродететністю, злість – добротою, зрада – вірністю, крадіжка – щедрістю. І при цьому вони певні, що в усьому світі немає нікого кращого й справедливішого за них. Та втекти було ніяк – адже мандрівників вели під охороною, та й ворота острова було замкнено. Їх привели до ерцгерцога Нявнія Дряповирва, володаря Катівні. Це був наймерзенніший з усіх Пухнастих котів. Він мав три зрослі голови: лев'ячу, собачу й вовчу. Друзів посадили на лаву підсудних.

Дряповирв сказав друзям відгадати якусь загадку і додав, що ось уже 300 років звідси нікого не відпускають, не настригши спершу шерсті, а то й не злупивши шкури. Панург намагався відгадати загадку, а тоді кинув на стіл перед Дряповирвом гаман, повний золотих екю. Почувши дзвін золота, Пухнасті коти стрепенулися і відпустили друзів.

Пухнасті коти повели мандрівників назад до гавані. Та на півдорозі вони зупинилися й сказали, що відпускають їх, коли дадуть грошей для дружини Дряповирва і

їхніх жіночок – Пухнастих кицьок. Брат Жан сягнув до своєї кишені.

*Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.
Авторські права на переказ належать Укрлібу*

РОЗДІЛ 38. Про те, як брат Жан хотів обчистити Пухнастих котів

Тут мандрівники побачили, що в гавань заходить величезний караван суден. Це привезли дичину і сувої шовку та оксамиту для Пухнастих котів. Брат Жан не хотів давати грошей Котам, тому витяг меча і кинувся на Пухнастих котів. Та вони дременули хто куди. Годі було їх наздоганяти.

Мандрівники попрямували до гавані. Нарешті всі посідали на кораблі, і Пантагрюель звелів відчалювати. Мандрівники вийшли в море. Та незабаром зірвався дужий вітер, і юнга, що сидів на щоглі, крикнув, що кораблі несе назад, до острова Катівні. На щастя, вітер пригнав кораблі до іншого острова, та мандрівники побоялися висісти. Вони зупинилися десь за милю від острова, навпроти стрімких високих скель.

РОЗДІЛ 39. Про те, як мандрівники сіли на міліну і як їх порятували мореплавці, що пливли з острова Ентелехі

Діждавшись погожої години, мандрівники підняли якорі. Та ледве встигли проплисти двадцять дві милі, як знявся ураганний вітер. Кораблі закрутило, мов тріски. А згодом корабель сів на міліну. Але мандрівників врятував великий корабель, який підпливав до них. На палубі його громадились величезні барабани і юрмилися люди, поважні і статечні з вигляду. Поміж них Пантагрюель уздрів Анрі Котиралю, давнього свого приятеля. Анрі сказав, що пливе із острова Ентелехії в Турень і везе алхімію. А людьми на палубі були поети, співаки, музики, астрологи, алхіміки, геоманти, годинникарі та всякі інші вчені й майстри. Всі вони везли від мудреців з острова Ентелехії чудові рекомендації. Корабель з барабанами взяв на буксир кораблі Пантагрюеля. Він та його друзі наповнили барабани мореплавців ковбасами, скотили їм на палубу 62 бочки вина.

РОЗДІЛ 40. Про те, як Пантагрюель прибув на острів Ентелехію, де королювала Квінтесенція

Після цього мандрівники ввійшли в гавань острова Ентелехії. Недалечко від гавані стояв палац королеви. На березі їх зустрів легіон лучників і ратників. Вони заступили мандрівникам дорогу, звеліли віддати зброю, а коли довідалися, що друзі з Турені, радо повели до королеви.

В галереях палацу Пантагрюель та його друзі побачили силу-силенну недужих і калік: прокажених, чумних, сліпих, глухих, кульгавих і ще всяких. Вони стояли й сиділи гуртами і, здавалося, чогось чекали.

Королева була молода, вродлива, пишно й вишукано вбрана дама. "Оце і є її величність королева Квінтесенція", — мовив дозорець. Він сказав стати і дивитися, що вона робитиме. "Подейкують, що у вас королі лікують золотуху, падучу, гарячку в досить дивний спосіб – доторком руки. А наша королева зцілює геть усі недуги, і пальцем не торкнувшись недужого! Вона сідає до органа і награв різні пісеньки – для

кожної недуги свою", — сказав дозорець.

І справді, королева сіла до органа і поклала руки на клавіші. Ввели гурт прокажених. Королева натиснула на клавіші, залунала чудова музика – і всі прокажені тої ж миті одужали. Привели юрбу отруєних. Королева заграла іншу мелодію – і всі вони враз зцілилися. До зали заводили сліпих, глухих, німих, кульгавих, скарлючених, вносили паралізованих. Королева грала щоразу іншу мелодію.

Королева підійшла до Пантагрюеля і торкнулася його голови букетом білих троянд. Це привело його до тями, він звівся на ноги, а за ним звелися і друзі. Королева говорила шовковими словами і була рада гостям. Пантагрюель не здобувся на відповідь. Всі мовчали, мовби води в рота набравши. Потім королева пішла їсти. Придворні, підійшовши до мандрівників, просили вибачити її величність за те, що вона не запросила їх до свого обіду. Річ-бо в тім, що королева Квінтесенція за обідом їсть тільки антитіла, абстракції, уявлення, мрії, сні та жахи.

Пантагрюеля та його друзів одвели до великої зали, де були накриті столи до обіду.

РОЗДІЛ 41. Про те, як королева обідала і що вона робила по обіді

Коли Пантагрюель та його друзі пообідали, їх повели до іншої зали, де сиділа королева Квінтесенція. Оточена придворними, вона просіювала, провіювала і пропускала свій час крізь гарне решето, сплетене з білих і блакитних шовкових ниток. А потім королева і її почет танцювали.

З ласки й високого дозволу її величності мандрівники пішли оглядати палац. І таких там надивилися чудес, що й досі кожного на згадку про них поймає священний трепет і невимовне захоплення. Придворні сказали, що королева робить тільки те, що ніхто інший у світі робити не спроможний, і зціляє тільки тих недужих, яких ніхто інший у світі зцілити не годен. А всякі інші недуги зціляють вони, її помічники.

Незабаром мандрівники побачили це на власні очі. Якийсь молодик бив недужого на водянку у живіт двосічною сокирою дев'ять разів. І той після такого лікування вмиє одужав. Другий молодик лікував гарячку. Він прив'язав до пояса недужого з лівого боку лисячий хвіст – і гарячки як не було.

Оглянувши палац, Пантагрюель та його друзі подалися гуляти по острову. І тут вони теж набачилися див.

Увечері всі вечеряли в Королеви. Вона вечеряла самою лиш амброзією і пила самий лиш нектар. Зате дам, кавалерів і мандрівників пригощали такими стравами, яких вони ніде й ніколи не куштували. Після вечері почався препишний бал-турнір. Усі грали в живі шахи.

Пантагрюель та його друзі були в безмежному захваті від того, що побачили. Коли після третього турніру почалися танці, королева Квінтесенція непомітно зникла, і більше ніхто її не бачив. Мандрівники попросили придворних переказати її величності безмежну подяку і глибоку шану. А потім подалися до своїх кораблів, посідали на них і напнули вітрила.

РОЗДІЛ 42. Про те, як Пантагрюель побував на острові Сандалій і що він там побачив (тут змальовано чернечий орден капуцинів)

Через два дні мандрівники причалили до острова Сандалій і зійшли на берег. Король острова – Беній Третій – гостинно їх зустрів, запросив до трапези, а потім повів показати новий монастир. Беній Третій сказав, що він заснував і збудував цей монастир для братів Співунів – так назвав він ченців, що жили в монастирі, бо вони добре співали, ще й виводили такі рулади і трелі, що можна було заслухатися. Співуни носили сандалії, здорові та круглі. Борода вони голили, а на головах своїх вищипували волосся від тімені аж до потилиці. Обличчя затуляли каптурами, а потилиці відкривали. На поясах носили бритви, які гострили двічі на день і тричі на ніч. Ходили то задом, то передом – кому як зручніше. Прокинувшись рано-вранці, вони взували один одного у чоботи з острогами, чіпляли на ніс окуляри й знову лягали спати. Опівдні починали бити дзвони підбиті найм'якшим пухом. За калатала правили лисячі хвости. Почувши дзвони, брати Співуни просиналися, скидали чоботи, взували сандалії, сідали під церквою й позіхали, змагаючись між собою, хто найширше роззявить рота й найгучніше позіхне. Це був їхній сніданок. Потім вони ставали вервечкою й повільним урочистим походом прямували до трапезної. Йдучи, ченці співали, тільки не ротами, а вухами, їм вторувало калатання дзвонів. У трапезній Співуни опускалися навколішки біля столів, спираючись грудьми й черевами на ліхтарі. За хвилину з'являвся здоровенний товстий Сандалисько із сиром, гірчицею та салатом. По обіді вони виспівували молитви, приправляючи їх руладами й трелями. Ввечері вони знову скидали сандалії, взувалися в чоботи з острогами, чіпляли на носи окуляри й лягали спати. Опівночі до них заходив Сандалисько; вони прокидалися й починали гострити бритви.

Мандрівники дивилися на Співунів і слухали розповідь про них з неабиякою цікавістю, а брат Жан та Панург аж дух затамували.

РОЗДІЛ 43. Про те, як Пантагрюель побував у Атласній країні, якою правив Поголов

Згодом мандрівники потрапили в Атласну країну. Дерева, кущі, трави були із шовку та оксамиту. Листя з дерев не опадало ніколи, квіти теж ніколи не відцвітали. Мандрівники здивували тут багато звірів та птахів, дуже схожих на звірів та птахів їхньої рідної Франції. Але звірі ті були із тканих килимів; вони нічого не їли й не кусалися, а птахи не співали. Побачили мандрівники дванадцять слонів. Слони сиділи за столом і мовчки трапезували. Потім вони побачили носорога і двох єдинорогів. А ще вони побачили золоте руно, що його здобув Ясон, і хамелеона, який жив самим тільки повітрям, і трьох гідр (у кожної було сім голів), і чотирнадцять феніксів, і шкуру золотого осла, і ще багато дивного і химерного. А потім мандрівники побачили Середземне море. Воно розступилося, і Пантагрюель та його друзі уздріли Тритона, який сурмив у величезну мушлю, Нерея та інших морських богів і чудовиськ. І безліч риб, які літали, пурхали, танцювали, їли, дихали, думали, полювали, воювали, мирилися, торгували, гралися й пустували. Трохи далі вони побачили Арістотеля з ліхтарем у руці. Позад нього юрилися Овідій, Геліодор, Леонід – усіх не злічити.

Друзі подалися шукати їжу. Зненацька до них долинув якийсь дивний шум – так,

наче недалечко гуркотів млин або жінки вибивали на річці білизну. Вони пішли на шум і невдовзі побачили дідугана, що звався Поголос. Рот у нього був по самісінькі вуха, а в роті теліпалося аж сім язиків, і кожен – розрізаний на сім частин. Всіма цими мовами Поголос розмовляв водночас – різними мовами й говірками. На всій його голові й на всьому тілі росли вуха. Очі в нього не бачили, і він не міг ходити ногами. Поголос оточував величезний натовп. Всі дивилися йому в рот і ловили кожне його слово. А він казав усяку всячину.

Всі, хто слухав Поголоса, за кілька годин набиралися такого розуму, що заходились міркувати й судити про наймудріші в світі речі. В натовпі стояли і великі письменники, і філософи, і мудреці. Тут були і студенти. Вони почасти мали мандрівників хлібом і дали їм дружню пораду. Щоб домогтися успіху, багатства й слави, сказали вони, слід брехати. А істину треба ховати за сімома замками.

РОЗДІЛ 44. Про те, як Пантагрюель побував у країні Ліхтарії (Ліхтарія у Рабле – символ країни справжньої науки й високого мистецтва)

Три дні мандрівники тихо пливли спокійним морем, а на четвертий рано-вранці побачили вдалині країну Ліхтарію. У гавані на високій вежі висів величезний ліхтар. До королівського палацу мандрівників проводжали Маякові вогні. Пантагрюель повідав, що вони, мандрівники, прибули до Ліхтарії з тим, аби попросити в королеви такий ліхтар, який освітлював би шлях до оракула Божественної Пляшки Бакбук.

Коли вони прийшли в палац, два Почесних ліхтарі повели їх до королеви. Панург звернувся до її величності ліхтарною мовою, шанобливо привітав її й попросив дати проводиря до оракула Божественної Пляшки. Королева люб'язно запросила їх до вечері, сказавши, що там будуть усі її придворні і що поміж них хай мандрівники самі виберуть собі проводиря.

Сівши вечеряти, Пантагрюель та його друзі придивлялися до всіх гостей і прислухалися до їхніх розмов. Коли Пантагрюель та його друзі повечеряли, їх повели до опочивальні. Вранці вони вибрали собі за проводиря одного з найсвітліших, найясніших ліхтарів – Світосяйного ліхтаря, — після чого посідали на свої кораблі й вийшли у відкрите море.

РОЗДІЛ 45. Про те, як мандрівники прибули до оракула Божественної Пляшки

Світосяйний ліхтар був чудовим проводирем, і по недовгій часі Пантагрюель та його друзі причалили до омріяного острова, де стояв храм Божественної Пляшки. Ступивши на берег, Панург радів, що нарешті вже кінець мандрівки. Світосяйний ліхтар повів друзів до храму оракула і верховної жриці Бакбук. Незабаром усі опинилися в розкішному винограднику. Світосяйний ліхтар звелів усім з'їсти по три ягоди, настелити в черевики виноградного листя і взяти в руки по зеленій гілці (свідчення того, що мандрівники прибули з миром). Край виноградника височіла прегарна антична арка. За аркою стояла велика альтанка з виноградної лози. На лозі висіли грона винограду п'ятисот гатунків, кольорів і форм – їх вивели виноградарі. За альтанкою мандрівники побачили вхід у підземний храм. Назустріч їм вийшов губернатор – пан Баклагон – із вартою: маленькими пляшечками. Вгледівши в руках

мандрівників зелені гілки й упізнавши Світосяйного ліхтаря, він дозволив їти до мудрої Бакбук – придворної дами й верховної жриці Божественної Пляшки. Пантагрюель та його друзі почали опускатися мармуровими сходами під землю. Коли сходи скінчилися, мандрівники побачили великі гарні двері із яшми. Світосяйний ліхтар сказав, що далі йти йому не можна. Тепер мандрівники повинні слухатись верховну жрицю Бакбук і у всьому їй коритися. Світосяйний ліхтар відчинив двері.

РОЗДІЛ 46. Про підземний храм

Мандрівники почали роздивлятися храм. Такої пишноти вони ніде і ніколи не бачили. Підлога – мозаїка з обточених самоцвітів. Стіни храму від стелі до підлоги були викладені кольоровим мармуром і теж оздоблені мозаїкою. Картини з мозаїки зображували битви, бенкети, урочисті походи, веселі танці, села, міста, фортеці, замки, звірів, птахів, богів, чудовиська і ще багато чого – всього й не злічиш, очі розбігалися. Зі стелі звисала величезна люстра, яка освітлювала храм так, що в ньому було ясно, наче безхмарного сонячного полудня.

Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ 47. Про те, як верховна жриця Бакбук показала мандрівникам чарівний водограй

Пантагрюель та його друзі стояли, мов заворожені, милуючись люстрою, стінами й підлогою храму, і не помітили, як перед ними з'явилася верховна жриця Бакбук із усім своїм почтом. Приязно й весело привітавшись, Бакбук повела їх на середину храму, під самісіньку люстру. І там вони побачили небаченої краси водограй із прозорого алебастру. Зверху на бані квітла лілея. Вода у водограї біла трьома струменями. Перлові труби, по яких вона текла, лежали на дні, мов два велетенських равлики. Бакбук звеліла Пантагрюелеві прислухатись до того, як дзюрчить вода. Це дзюрчання було дуже приємне — ніжне, мелодійне і ледь приглушене; здавалося, воно линуло із найглибших глибин земних.

Потім верховна жриця повернулась до Пантагрюелевих друзів і попросила випити води з водограю. Коли вони випили, Бакбук спитала, чи сподобалася вода. За якусь мить Пантагрюель та його друзі відчували себе багатирями.

РОЗДІЛ 48. Про те, як Панург розмовляв із оракулом Божественної Пляшки

Бакбук спитала, хто хоче поговорити з Божественною Пляшкою. Панург сказав, що він. Бакбук накинула на Панурга плащ, наділа йому на голову білу шапочку, тричі вмила водою з чарівного водограю, а потім загадала обійти водограй довкруг дев'ять разів і тричі підстрибнути. Тим часом вона гортала ритуальну книгу й промовляла заклинання.

Бакбук повела Панурга через золоті двері в круглу каплицю, збудовану з прозорого каменю. Вікон у ній не було, але крізь розколину в скелі, яка прикривала храм зверху, падало ясне проміння і осявало всю каплицю. Посеред каплиці Панург побачив семикутну водойму, а у водоймі – величезну овальну пляшку з найчистішого,

найпрозорішого кришталю. Бакбук звеліла Панургові стати навколішки, поцілувати край водойми, а потім протанцювати навколо неї три ритуальні танці. Панург заспівав: "Ти ж, о Пляшко, — славне всюди знань надбання! Спрагло й важко ждати буду віщування".

Коли Панург доспівав пісню, Бакбук кинула щось у водойму і вода в ній забулькотіла, завирувала. Бакбук мовчки стояла біля Панурга. Раптом у Божественній Пляшці щось зашуміло. Шум гучнішав і гучнішав; нарешті почувся голосний звук: "Трінк!". Бакбук сказала, що треба йти до храму, і вона прочитає в спеціальній книзі, що це слово означає.

РОЗДІЛ 49. Про те, як Бакбук витлумачила слово "Трінк!", мовлене Божественною Пляшкою

Привівши Панурга в храм, Бакбук дістала зі скрині велику книгу і сказала, що "Трінк!" означає "Пий!", бо без питва – без рідини, себто без води, — не може існувати жодна людина, жодна тварина, жодна рослина. Але є інше питво, без якого неможе жити саме людині; є джерело, з якого людина повинна пити щодня, щоночі, щогодини, щохвилини, щомиті; джерело це завжди повне і ніколи не висихає. Це джерело – знання! Знання про все те, що є на світі! І коли ви припадете до цього джерела, то вже не відірветесь від нього, — бо відчуєте себе могутніми, справедливими й здатними до будь-якого діла.

"О Бакбук, як чудово ви говорите! Яка мудра ваша мова! — вигукнув Панург. — Тільки одного ви не сказали: женитися мені чи не женитися?". "Коли світло знань розсіє морок, що огортає майже все навколо вас, ви зумієте вибрати собі таку дружину, про яку мрієте", — відповіла Бакбук.

Мандрівники хотіли якось віддячити Бакбук, але вона сказала, що тут, під землею, найвище благо не в тому, щоб брати й приймати, а в тому, щоб давати й дарувати. Потім Бакбук наповнила водою з чарівного водограю три міхи і, подавши їх мандрівникам, сказала їм вертатися у свій світ і розповісти там, що під землею є незліченні скарби. Вона дала лист для Гаргантюа. Пантагрюель красно їй подякував, і Бакбук повела мандрівників нагору. Вони пройшли по всьому острову – зеленобуйному, розмаєквітому, шовкотравому, запашнозелому, теплому й погідному, як їхня мила й любя Турень. У гавані їх чекав караван. Вранішнє сонце обливало кораблі своїм ласкавим промінням.

Стислий скорочений переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу